

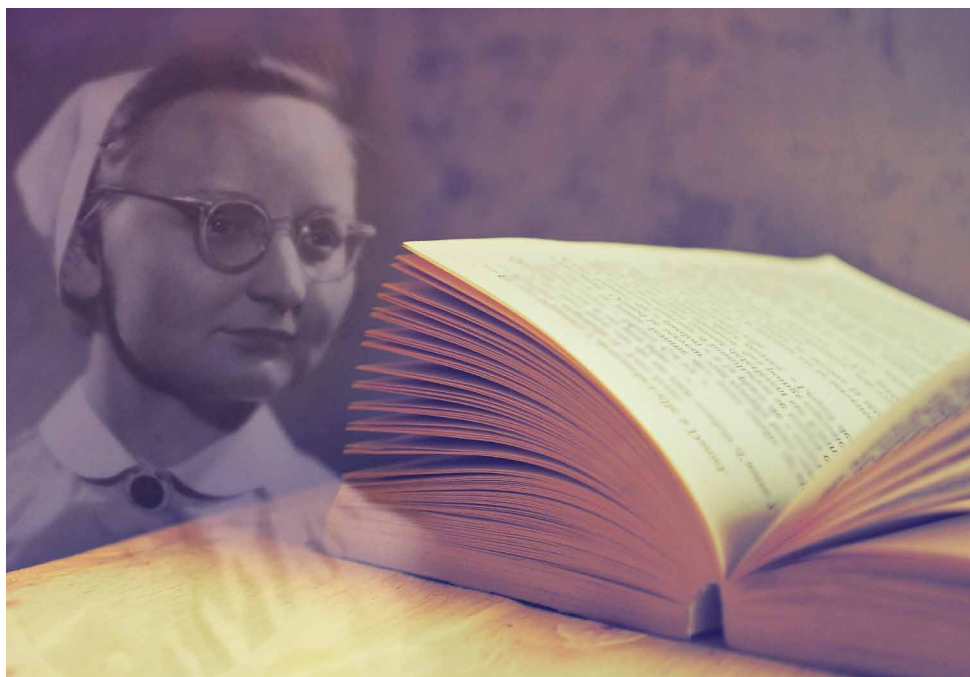
Lucie Škardová

Marie Rozsypalová

Život sestry

Lucie Škardová

Marie Rozsypalová

Život sestry

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Bc. Lucie Škardová

MARIE ROZSYPALOVÁ

Život sestry

Recenze:

PhDr. Hana Svobodová, Ph.D.

© Grada Publishing, a.s., 2020

Cover Photo © depositphotos.com 2020

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 7826. publikaci

Obrázky dodala autorka.

Odpovědný redaktor Mgr. Michal Zlatoš

Sazba a zlom Josef Lutka

Počet stran 80

1. vydání, Praha 2020

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-1948-6 (ePub)

ISBN 978-80-271-1947-9 (pdf)

ISBN 978-80-271-2502-9 (print)

Obsah

Úvod	6
1 Jak to bylo na začátku	7
2 O předcích	8
3 1928–1938	12
3.1 Dětství a hájovna na Staré Báni	12
3.2 Obecná škola v Žehuni	14
3.3 Hájovna v Novém Dvoře	15
4 1939–1946	18
4.1 Období války	18
4.2 Hájovna Borek u Košetic	20
5 1946–1951	28
5.1 Cesta do Ústí nad Labem	28
5.2 Vývoj ošetrovatelství po válce	28
5.3 Ošetrovatelská škola v Ústí nad Labem	29
6 1951–1960	33
6.1 Vzdělávání v ošetrovatelství	33
6.2 Ze sestry učitelkou	34
6.3 Vzpomínky Jany Voříškové	36
7 1960–1971	39
7.1 Mezník v ošetrovatelství	39
7.2 Zdravotnická škola Na Košince	39
8 1971–1986	44
8.1 Střední zdravotnická škola v Praze 10	44
9 Psaní učebnic	50
10 Vlastníma očima	56
11 Radosti života	59
12 Blízcí lidé	64
13 Jakou ji vidí	67
13.1 Teta Maří	67
13.2 Paní profesorka	67
13.3 Přítelkyně Marie Rozsypalová	68
13.4 Člověk s velkým „Č“	70
14 Budoucím zdravotníkům	73
Závěr	74
Biografické údaje	76
Učebnice a učební texty PhDr. Marie Rozsypalové	77
Seznam použité literatury	78

Úvod

Publikace, kterou budete dále číst, se věnuje životu PhDr. Marie Rozsypalové. Ta bezpochyby patří k představitelkám toho nejlepšího období ve vzdělávání sester na středních zdravotnických školách. Ošetrovatelství se v různých podobách věnovala celý život. Kolikrát se mi stalo, že jsem před zdravotními sestrami zmínila jméno Rozsypalová a většinou z nich se v hlavě objevila vzpomínka na učebnice ošetrovatelství, ze kterých se při svém studiu připravovaly na budoucí povolání. To znamená, že odkaz, který PhDr. Marie Rozsypalová vytvořila, je stále živý. Avšak myslím, že je potřeba, aby byl dochován nejen pro další generace sester, které se pro toto povolání rozhodnou.

Sama jsem tvorbu vnímala jako nelehký úkol, ke kterému jsem se snažila přistupovat s pokorou a úctou. I když se systém vzdělávání sester značně proměnil, je potřeba nezapomínat na doby minulé, pochopit je a inspirovat se pomocí nich do časů budoucích. Dostala jsem cennou nabídku paní doktorku poznat osobně a přála bych si, aby takovou možnost dostali prostřednictvím slov všichni ostatní. Doufám, že se to podařilo a po přečtení této knihy bude každý PhDr. Marii Rozsypalovou tak trochu znát.

Obr. 1 Červenec 1950

Motto:

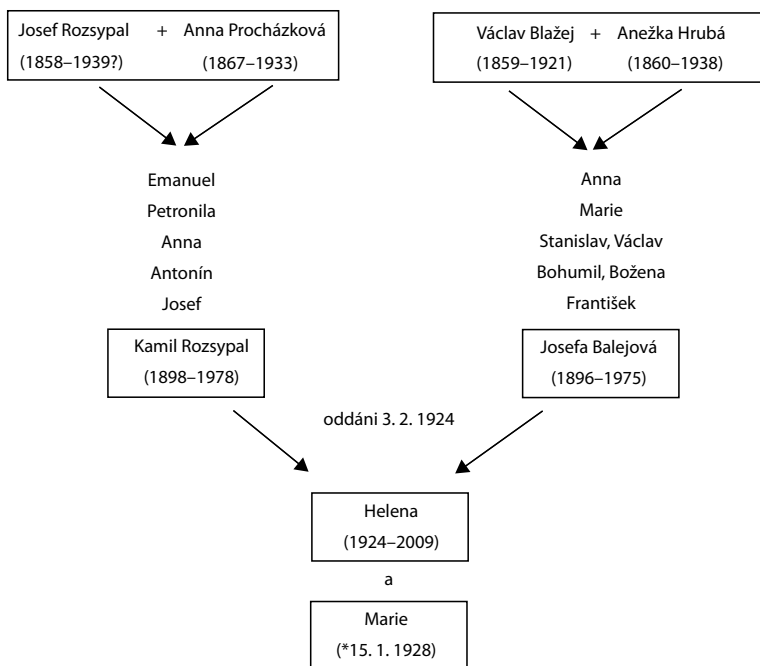
„Cokoliv můžeš udělat pro druhého člověka dobrého, zůstává...“

(Albert Schweitzer)

1 Jak to bylo na začátku

V roce 1928 bydleli rodiče paní doktorky se sestrou Helenou na velkostatku ve Staticích u Prahy. Když na maminku Josefu přišla těžká hodinka, odjela do Prahy do Zemské porodnice u Apolináře. V neděli 15. ledna roku 1928 se tam narodila holčička. Po deseti dnech se obě vrátily zpět do hájovny.

Při křtu dostala holčička jméno Marie Eleonora, druhé jméno nikdy nepoužívala. „Mezi mnou a Helou se mamince narodil ještě chlapeček. Zemřel bohužel hned při porodu, bylo to pro rodiče zklamání. Věřili, že třetí dítě bude zase kluk. Ale nebyl, byla jsem to já. Maminka později vyprávěla, jak byla zklamaná, když jí oznámili, že má holčičku. Bránila se prý, že to musí být mýlka. Mýlka to nebyla a maminka se s tím záhy smířila.“ Do svého rodného města se Marie vrátila až po několika letech. Novým domovem se na dlouhou dobu stal les a příroda.

2 O předcích

Když Marie přišla na svět, žili ještě oba tatínkovi rodiče – Josef a Anna Rozsypalovi. Dědeček Rozsypal celý život sloužil jako hajný na panství hraběte Colloredo-Mansfelda na Dobříšsku. Babička Rozsypalová se starala o domácnost, hospodářství a o děti. Marie se setkala s dědečkem jen jednou v životě, když ji vzal s sebou tatínek na pohřeb babičky Anny.

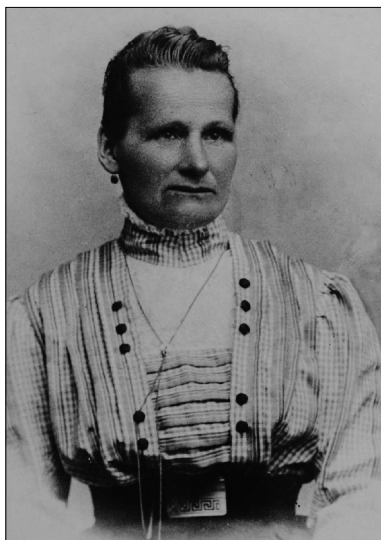

Obr. 2 Dědeček a babička Rozsypalovi

Z mamčininy strany poznala Marie jen babičku Anežku Balejovou. Prarodiče Balejovi žili celý život v Dobříši. Když se maminka po svatbě odstěhovala z domova, oběma se velmi stýskalo. Nemohly vést společnou korespondenci, a to kvůli babiččině neznalosti písma. V tehdejších dobách to nebylo u prostých lidí nic neobvyklého. Na návštěvě byla pouze jednou v létě na hájovně ve Staré Báni. Marie se babičky trochu bála. „Zlobila se na mne, že mám pořád špinavá kolena a hned chytala škopík, mýdlo a kartáč, aby mi je vydrhla. Marně jsem protestovala, že to není špína, ale opálení.“ A dodala vysvětlení, proč se s prarodiči

nestýkali častěji: „*V době, kdy ještě žili naši prarodiče, nebylo zvykem jezdit se vzájemně navštěvovat. Jednak jsme byli od sebe značně vzdáleni, jednak nebyla tak snadná doprava jako dnes. A také byla dost drahá, a proto jsme se sestrou ty naše babičky a dědu ani pořádně neznaly a neužily jsme si jich tak jako děti dnes.*“

Obr. 3 *Babička Anežka Balejová*

Tatínek Kamil Rozsypal se narodil v roce 1898. Pocházel z lesácké rodiny. Narodil se své mamince jako šesté dítě na louce u hájovny v Brdech, když sušila seno. Uprostřed lesů, kde rodina žila, se u tatínka utvářel už od mala hluboký vztah k přírodě a ke zvířatům. Ve svých osmi letech dokázal střílet jelena. Navštěvoval obecnou a chlapeckou měšťanskou školu. Obě v Dobříši. Cesta do školy, od hájovny do Dobříše, byla dlouhá 7 km a vedla lesem. „*Tu cestu zvládal už jako šestiletý, 7 km tam a 7 km zpět,*“ líčila Marie. Po dokončení školy jej dali rodiče do učení na řezníka k příbuznému, bylo to v Budapešti. „*Tatínek tvrdil, že maďarština je snadná řeč a dá se rychle naučit, ale my jsme tomu nevěřily.*“ Po návratu z Budapešti pomáhal svému otci při hájenské službě a v roce 1917 byl poslán do války. Nejprve do Itálie

a pak ještě ve vojenské službě na Slovensko. V roce 1923 složil hájenské zkoušky. 3. 2. 1924 se oženil s maminkou Josefou. A pak už přišlo celoživotní putování po hájovných.

„Celý život chodil oblékaný v lesácké uniformě. Na hlavě nosil tatínek hnědozelený klobouk se šňůrou. Za ní nosil sojčí pírkou a někdy také kytičku lesních jahod. Ať bylo hezky, nebo pršelo, ať foukal vítr, nebo chumelilo, chodil tatínek po lese od rána do oběda a po obědě až do večera. Na jaře nám z lesa přinášel kytičku prvních konvalinek, fialek. Vždycky věděl, kde zrají lesní jahody, borůvky a maliny nejdříve,“ vzpomínala Marie.

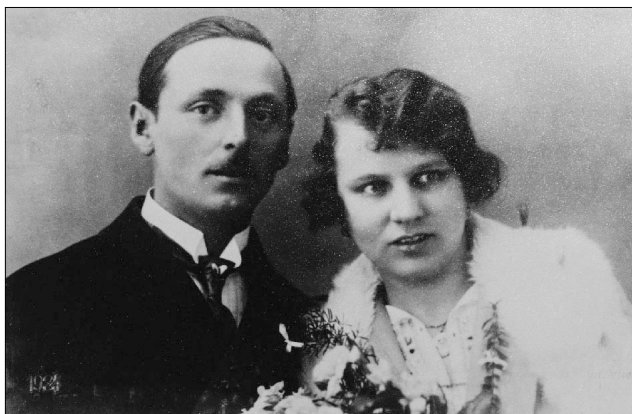
Když tatínek odešel do důchodu, přestěhoval se v roce 1959 s manželkou Josefou do Samechova u Chocerad, kde zakoupili chalupu. Chodil ještě nějaký čas pomáhat místnímu hajnému. Později byla potřeba výpomoc v JZD, kde nějakou dobu pracoval. Poslední léta svého života už ani nechodil do lesa: *„Protože byl z těch narůstajících nepořádků v lese dost nešťastný.“* Kamil hodně kouřil a maminku Josefou jeho zlozvyk velice trápil. *„Paradoxní bylo, že se nejvíce zlobila, když táta odložil cigaretu dřív, než ji stačil dokouřit. Říkala, že když už ty cigarety stojí tolik peněz, tak se mají pořádně dokouřit.“* V květnu roku 1971 dostal tatínek zápal plic. Nejdříve byl v nemocnici v Benešově a později ho odvezli do plicního sanatoria do Prosečnice u Týnce nad Sázavou. Na závěr Marie dodala: *„Několik dnů před jeho smrtí jsme ho s maminkou navštívily. Nevypadal dobře, špatně dýchal a přál si jít domů. Zemřel 11. června 1971. Vzpomínám na něj dodnes.“*

Maminka Josefa Balejová se narodila v roce 1896. Měla dalších sedm sourozenců. Po dokončení Obecné a dívčí školy v Dobříši pracovala v pekárně a později v obchodě s módou u své sestry. Nějakou dobu byla také společnicí manželky MUDr. Prusíka v Pelhřimově. Později se vyučila kadeřnicí a pracovala až do svatby v holičství a kadeřnictví svého bratra. Vždycky chodila pěkně upravená a učesaná. I když pocházela z města a přišla do styku s hospodářstvím až později, naučila se během života zastat všechnu práci.

„Za mlada maminka ráda vyšívala,“ prozradila Marie o mamince, *„do výbavy si vyšila polštáře, dečky, ubrusy a několik kuchařek – tak se říkalo bílým plátěným kusům látky. Na nich byly vyšity různé výjevy ze života a slovní doprovod. Celá kuchařka se pak olemovala a nahoru se pořídila poutka na zavěšení. Na některých kuchařkách bylo k výjevu například vyšito: »Můj milý mužičku, máš-li mne rád, nech pěkně pokličky na hrnečkách stát.«* Když došel chleba anebo byl už moc tvrdý,

nelenila maminka upéci brzy po ránu placky z hladké mouky a nějakého omastku.“

Po přestěhování do Samechova v roce 1959 pomáhala maminka Josefa v místním JZD. Když Marie odešla do světa, často si s maminkou psala dopisy. A vzpomínala: „*Z dopisu vždycky vyzářovalo teplo, zájem o mne a starost.*“ V květnu roku 1975 ve Vinohradské nemocnici mamince úspěšně operovali tumor tlustého střeva. „*Maminka byla v nemocnici za všechno vděčná a jen se pořád ptala, kdo to všechno za ni zaplatí. Nemohla pochopit, že to platí pojišťovna.*“ Maminka Josefa se po operaci už úplně nezotavila. Marie za ní často jezdila po práci z Prahy a prvním vlakem se vracela zpět. „*V pátek 10. října 1975 mi telefonovali ze Samechova do školy, že už je skoro poledne, v chaloupce se svítí a maminka na volání neodpovídá. Přítelkyně Jiitka měla v Praze auto a bez řeči se mnou ihned jela do Samechova. Byla to smutná cesta a ještě smutnější konec té cesty. Chaloupka byla zavřená, dveře zevnitř zastrčené. Podařilo se nám otevřít jedno okénko a jím už jsme viděly maminku nehybně schoulenou na boku na gauči. U kamen byla pootevřená dvířka a v nich připraveno na oheň. Byla to snad nejtěžší chvíle mého života. Ještě pořád to v sobě nosím,*“ sdělila posmutněle a dodala na závěr, „*přála bych všem dětem, aby měly takovou maminku, jako byla ta moje. Dnes vím, že když člověku odejde máma, ztratí poslední strípek dětství, i kdyby mu bylo bůhví kolik let.*“

Obr. 4 Svatební fotografie tatínka Kamila a maminky Josefy, rok 1924

3 1928–1938

3.1 Dětství a hájovna na Staré Báni

Když přišla Marie na svět, pracoval tatínek Kamil nejprve na velkostatku Statenice u Prahy. Mezi roky 1929–1930 bydlela rodina v Horoměřicích a později získal tatínek zaměstnání jako lesní hajný na velkostatku Veltruby u Kolína.

Obr. 5 Marie, Helena a kousek maminky, rok 1929

Na jaře roku 1931 se rodina přestěhovala do hájovny na Staré Báni u Žehuně. Tatínek Kamil spravoval les na sever od hájovny. Les patřil velkostatkáři Marečkovi, nebyl velký, chodilo se k němu pěšinou přes pole. Budova, která v té době sloužila jako hájovna, stála na kopci úplně o samotě, byla bytelná a prostorná. Přízemí bylo obklopené verandou. Pod verandou byly volné prostory, kam si chodily se sest-

rou Helenou hrát. K zadní stěně budovy byla přistavena velká stodola, dřevník a chlévy pro domácí zvířata. Celý objekt byl oplocený, zahrada se mírně svažovala. U hájovny nebyla studna, proto rodina zachytávala užitkovou vodu při dešti. Když dlouho nepršelo, vozili vodu ze vzdálené studny. „*Používali jsme trakař a na něj postavili štoudev – dřevěnou nádobu podobnou sudu s poklopem – měla objem asi 25 litrů. Dovézt plnou štoudev do kopce k hájovně byla pěkná fuška. Pro pitnou vodu jsme chodili do jiné studny s rumpálem.*“

„*Dětství jsem měla krásné, i když bez dětské společnosti. Sotva jsem udržela jehlu a nit, šila jsem oblečky na panenky, z krabic a odstřížků jsem dělala pokojíčky pro panenky. Moje sestra Helena si občas přivedla ze vsi kamarádky. A všechny jsme si pak hrály s míčem, se švihadlem anebo jsme si hrály na krám. Když jsme byly trochu větší, chodily jsme se koupat do Žehuňského rybníka, bylo na něj od hájovny pěkně vidět. Nosily jsme s sebou na plavání korky. Byly to předchůdci gumových kol. Korkové díly byly protaženy dvěma šňůrami, aby se daly uvázat kolem těla. Někdy jsme se s Helenou hádaly, strkaly a praly. Když toho měla maminka dost, přivázala nás šňůrou k nohám kuchyňského stolu. Tiše jsme zalezly pod stůl přikrytý ubrusem a tam jsme si šuškaly,*“ zavzpomínala Marie. Tatínek Kamil také bral své dcery na procházky do lesa, učil je, jak se který strom jmenuje, který pták právě zazpíval a jaká zvěř žije v lese nebo kde je mezi kapradím křišťálová studánka.

Jednou týdně se pralo prádlo v neckách na valše. Bílé se předem vyvářelo v hrnci s přidáním prášku Radion. Na ostatní se používalo tmavé mýdlo s jelenem. K praní bylo potřeba hodně vody, a proto se jezdilo pro vodu ke studni několikrát. Vyprané bílé prádlo se při máchání škrobilo. A škrob vařila maminka Josefa z bramborové moučky. Při posledním máchání se do vody přidávalo modré barvivo šmolka, které projasnilo bílou barvu. Vyprané a usušené prádlo se nakropilo a pečlivě vyžehlilo. Žehličky byly železné, značně těžké a ohřívaly se na rozpálených kamnech.

„*Živobytí jsme měli postačující,*“ shrnula Marie, „*k funkci hajného patřil tzv. deputát, to byl podzimní příděl čerstvé mouky. Maminka ji ukládala do bytelné truhly, aby se do ní nedaly myši.*“ Kromě toho si rodina několikrát do týdne chodila na statek pro kravské mléko. Ze smetany, která se usadila na mléce, si vyráběli stloukáním máslo. Měli svá vajíčka, občas kuře k obědu, na podzim husu, další maso po vykonané zabijačce. Jednou za čtyři týdny pekla maminka čtyři bochníky chleba. Nakupovat se chodilo do Žehuně jen několikrát za měsíc. Nakupoval se

cukr, sůl, rýže, káva, droždí a petrolej. „*Později, když si naši pořídili starší dámské kolo, jezdila maminka na větší nákup do Městce Králové. Z každého nákupu nám vždy přivezla nějaký pamlssek,*“ dodala.

Jednou týdně se ve velkých hrncích ohřála voda, poté se nalila do necek a každý člen rodiny se v nich postupně vykoupal. „*Maminka dbala na to, abychom chodily vždy upravené a čisté. Dbala i na úpravu svého zevnějšku.*“ Rodina nikdy neměla moc peněz na nákup oděvů. Ale každý oděv, ze kterého Helena s Marií vyrostly, se znova použil. Starší oděvy se vypáraly, vypraly, vyžehlily a z látek se přešily nové šaty.

V hájovně na Staré Báni a později i v dalších hájovnách nebyl zaveden elektrický proud. Svítilo se petrolejovými lampami. „*Asi v roce 1935 pořídil tatínek malé rádio, říkalo se mu Krystalka. V té době byla jen jedna rozhlasová stanice. Volila se pomocí páčky s drátkem, který se dotýkal krystalu. Ke Krystalce se dala připojit sluchátka a z nich se konečně ozvalo vysílání. Prostřednictvím tohoto primitivního přístroje jsem poslouchala různé hudební pořady, přednášky a vyprávění.*“

3.2 Obecná škola v Žehuni

Dne 1. září 1934 šla Marie poprvé do školy. Byla to pětitřídní smíšená Obecná škola v Žehuni. Škola byla od hájovny vzdálená asi 2 km. „*Nevím, zda jsem se předtím do školy těšila, či nikoli. Maminka mne svěřila sestře Hele, která už několik let do školy chodila. Jen co jsme přešly pole a dostaly se do sadu, začala jsem protestovat, že do školy chodit nebudu, že chci být doma s maminkou. Helena byla nešťastná, nevěděla si rady. Volala na maminku, co má dělat. Mamince nic jiného nezbývalo, oblékla se do šatů a šla mne do školy doprovodit. Cestou mi domlouvala, že každé dítě musí chodit do školy, že se tam naučím číst a psát,*“ popsala Marie svou první cestu do školy.

Ve třídě přivítal Marii a ostatní děti pan ředitel Kučera. Čekali tam na ně překvapení. Na každé z lavic ležela tabulka čokolády, tehdy populární značky Rupa. „*Od toho okamžiku mne škola chytla tak, že jsem pak každou nemoc oplakala. Měla jsem strach, že o něco ve škole přijdu a pak už nedoženu.*“ V první třídě se sešlo osmnáct dětí – chlapců i dívek. Na každé lavici byl před každým z nich otvor a v něm vložen skleněný kalamář s inkoustem. Namáčelo se do něj psací náčini. „*S perem nebylo snadné psaní,*“ líčila útrapy spojené s psaním, „*když se přitlačilo, skřípalo a škrábalo to papír. A když zůstalo na peru více inkoustu, udělala se v sešitě kaňka a tu už nebylo možné odstranit, jedině vysušit.*“

V první třídě měli jen několik předmětů – náboženství, čtení, psaní, zpěv a tělesnou výchovu. Marie se brzy naučila číst ze slabikáře. Ve druhé třídě, která byla sloučená se třetí třídou, učila žáky paní učitelka Kalinová. K předmětům z první třídy přibyla mluvnice, pravopis a počty. Mnoho úkolů bylo zaměřeno na využívání mechanické paměti, mělo to svůj význam a i dnes si Marie dokáže vybavit některou z pouček. Protože škola neměla tělocvičnu, cvičilo se ve třídě a při hezkém počasí na školním dvoře.

„V té době se ještě používaly tělesné tresty. Když žák zazlobil, dostal rákoskou do dlaně, když zlobil hodně, byl posazen do poslední lavice. Za větší přestupky proti řádu se klečelo v rohu místnosti,“ popsala Marie způsob zajištění kázně žáků. Na konci třetí třídy pak vzal děti pan Kučera na školní výlet na kopec Oškobrh, kde byly zbytky laténské hradě. Ve škole se nacvičovalo i divadelní představení, Marie v něm hrála venkovskou dívku. Divadlo jako takové ji chytlo za srdce mnohem později, nikoliv jako aktérku, ale jako nadšenou divačku. *„Na konci třetí třídy, když jsem přinesla vysvědčení se samými jedničkami, mi maminka upekla za odměnu lívance. Z lesních jahod, pro které jsem došla na paseku, umíchala maminka se smetanou a cukrem velkou dobrotu. Byla to nejkrásnější odměna,“* zavzpomínala.

3.3 Hájovna v Novém Dvoře

Na jaře roku 1937 se velkostatkář Mareček rozhodl zrušit funkci hajného. Usoudil, že se mu nevyplatí mít hajného a dohled nad poli a lesem zastane hlídač. A tak se musela rodina Rozsypalova stěhovat do další hájovny. Tatínek Kamil získal místo hajného v Novém Dvoře nedaleko hradu Kámen. Než byla hájovna dostavena, bydlela maminka Josefa s oběma dcerami v Žehuni. Do hájovny, která ještě voněla dřevem, se celá rodina nastěhovala koncem června. Stavení bylo na zvýšené podezdívce a vedlo k němu několik schodů. Protože v hájovně nebylo moc prostoru, bylo pro rodinu postaveno na jedné straně dvora protáhlé přizemní stavení s půdou i sklepem.

Jak píše Simota: *„Lesy okolo Nového Dvoru zvaného místními obyvateli též Amylon, patřily před válkou stejně jako dvůr a lihovar židovské rodině Glaserů. Majitel přijal roku 1937 do služby hajného Kamila Rozsypala a nechal pro něho postavit hrabětem Kolovratem uprostřed lesů u vesničky Důl hájovnu. Bylo to krásné stavení, sice bez elektrického proudu, ale tak nějak mohl vypadat ráj. Svítilo se svíčkami anebo petro-*